

Metoderapport
SKUP 2025

A

Hestedøden

Øyvind Nordli
Journalist

Jørgen Arnor G. Lom
Datajournalist

Øyvind Tveter
Fotojournalist

Innsendere:

Øyvind Nordli
Jørgen Arnor Gårdsø Lom
Øyvind Tvetter

Takk til:

Mina Liavik Karlsen
Bertil Valderhaug
Erli Berg Daneshmand
Trond J. Strøm
Arnfinn Mauren
Eirik Wallem Fossan
David Vojislav Krekling
Tomm W. Christiansen
Martin Slottemo Lyngstad
Sean Meling Murray
Christen Pedersen
Stein J. Bjørge

Publisering:

28. november 2024.
Graveprosjektet pågår fortsatt.

Kontaktpersoner:

Øyvind Nordli	90136868	oyvind.nordli@aftenposten.no
Jørgen Arnor G. Lom	95529331	lom@ap.no

Redaksjon:

Aftenposten, Postboks 1178 Sentrum, 0107 Oslo

Innhold:

Dette er saken.....	3
Dette har vi avslørt.....	4
Slik organiserte vi oss.....	4
Metode 1: Danne oversikt over registrene.....	4
Metode 2: Skrape eller spørre?.....	5
Metode 3: Få tilgang med bakgrunn i presseetikken.....	5
Metode 4: Snakke med fagpersonene.....	6
Metode 5: Levealderanalyse.....	7
Metode 6: Få forklart at de rare tallene kanskje ikke er så rare likevel.....	8
Metode 7: Definér et graveprosjekt.....	8
Metode 8: Research og kildejakt.....	9
Metode 9: Kartlegging av eiere.....	9
Metode 10: Tallfeste sportens påvirkning på levealderen.....	9
Metode 11: Å jobbe med mørketall.....	10
Metode 12: Finne andre talkilder.....	11
Metode 13: Å tilnærme seg et lukket miljø med mange bindinger.....	11
Metode 14: Ikke ring på en mandag hvis du ikke må.....	12
Hovedcase 1: Kristiansand Dyrepark.....	12
Hovedcase 2: Forus hesteklinikk.....	13
En visuell historie.....	13
Motstand etter publisering.....	13
Kunne tallene våre være feil?.....	14
Konsekvenser.....	15

Dette er saken

Breaking news-journalist Øyvind Nordli var i april 2023 på utlån til sportsredaksjonen. Han hadde nettopp laget en sak om verdens hardeste hesteveddeløp, Grand National i England. Nok en gang døde galopphester rett foran øynene på tusenvis av tilskuere. De stupte i bakken ved de høye hindrene og reiste seg aldri igjen.

På e-post kom det et tips:

«Kanskje du kunne tenke deg å skrive om hestesport i Norge også? Hva med travsporten?»

Ingen medier har tidligere sett på livsløpet til travhestene. Vi fant ingen forskning om temaet. Og en synlig debatt i eller utenfor travmiljøet var heller ikke lett å få øye på da Aftenposten i mai 2023 startet graveprosjektet «Hestedøden».

Svært få hester dør på selve travbanen og under løp i Norge. I hvert fall ifølge en undersøkelse som det norske og svenske travselskapet sto bak i 2022.

Men hva skjer utenfor banen? Og hva med alle de travhestene som ikke når opp?

En hest kan leve opp mot 30 år. Mens den vanligste dødsalderen for en travhest er bare 5 år. Høyest er dødstillene blant de travhestene som aldri starter i et løp. Det viste våre avsløringer bygget på analyser av et stort og unikt datamateriale fra Det Norske Travselskap (DNT). Her skal alle travhester være registrert.

Gjennom bred kildekontakt i over halvannet år, kan vi også forklare hvorfor travhester blir avlivet i ung alder. Vi har snakket med hesteeiere, trenere, kusker, travinteresserte, ledere i DNT, i Rikstoto og eksperter som veterinærer.

En av dem er Anne Wangen, sjefsveterinær i DNT.

Aftenposten har møtt øverste ansvarlige for dyrevelferden flere ganger det siste året. Wangen snakket åpent og fritt før første sak ble publisert om at det ikke er naturlig at så mange travhester dør i ung alder. Hun mener også dødeligheten kan skyldes at eierne gjør opp status for hesten allerede i 5-6 årsalderen. Om de egner seg som travhester i en krevende sport. Om de har psyke, helse og har unngått skader i trening og løp.

Wangen sier også at hennes største bekymring for travsporten er at mange travhester avlives i ung alder.

«Det er ikke i tråd med mine verdier når det gjelder hestehold», sier hun i intervjuet med Aftenposten.

De fleste hester avlives av veterinær. Enten medisinsk med en dødelig sprøyte eller med en boltepistol der hesten skytes i pannen.

Dyrekadavrene blir til biodrivstoff eller pulver i sementindustrien. Hos bedriften Biosirk ble i fjor rundt 2000 hester destruert.

Noen få hester blir brukt til matproduksjon, mens noen hester slaktes og blir til løvemat.

I Kristiansand Dyrepark blir årlig over 100 hester slaktet for å bli fôr til rovdynere. Mange av dem er travhester, og det tror vi de færreste kjenner til. Derfor var Aftenposten til stede da en 5 år gammel travhest ble skutt med haglegevær og slaktet. Hesten var syk, men eieren sa også rett før det dødelige skuddet at den var «ingen Ingebrigtsen».

Den døde hesten i Kristiansand Dyrepark har skapt sterke reaksjoner i travmiljøet. Hestene er høyt verdsatt hos alle de eierne vi har møtt. Samtidig er de sportslige kravene tøffere enn noen gang i travsporten. Kun de færreste hestene når helt opp. Pengepremiene uteblir og et fåtall tjener penger på trav i dag.

Vi mener dokumentasjonen i Dyreparken er viktig for å vise hele bildet av hestedøden i travsporten.

Dette har vi avslørt

- Den vanligste alderen for en norsk travhest å dø er bare **fem år**.
- Unge travhester har en **dobbelt så høy** dødelighet som andre hesteraser.
- Hester som ikke kommer til start i et travløp innen de er fem år, har **53 prosent høyere** dødelighet enn de som kommer til start.
- Unge travhester som kommer til start, men ikke vinner penger, har nesten **tre ganger så høy** dødelighet enn de som vinner penger.
- Ingen vet hvor mange hester som lever i Norge.
- Ifølge en erfaren dyrerettsadvokat, bryter DNT med sitt eget etikk-regelverk, ved ikke å sikre dyrene et bedre liv etter karrieren.
- Den samme advokaten stiller også spørsmål ved om avlvingen også bryter med dyrevelferdslovens formål.

Slik organiserte vi oss

Journalist Øyvind Nordli var initiativtaker til prosjektet. Datajournalist Jørgen Arnor G. Lom ble koblet på da vi begynte å jobbe. Han var også med i Aftenpostens graveprosjekt «Barna som Norge sviktet», Skup-vinneren i 2023. I tillegg fikk vi med en dedikert fotograf til prosjektet, Øyvind Tveter. Underveis har Mina Liavik Karlsen, Erli Berg Daneshmand og Bertil Valderhaug byttet på å lede gravearbeidet.

Vi har forsøkt å avholde daglige morgenmøter. Det har vært nyttig for å holde temaet oppdatert. I Aftenposten jobber de færreste i redaksjonen med kun ett eneste prosjekt over så lang tid. Daglige møter har holdt kursen stø.

Metode 1: Danne oversikt over registrene

Finnes det et «folkeregister» for hester? Et register over når hester er født og dør, sånn at vi kunne finne ut eksakt hvor gamle alle travhester blir?

Svaret var ikke så enkelt som vi hadde sett for oss. Vi fant etter hvert ganske mange registre for hest i Norge:

- *Norsk Rikstoto* hadde oversikt over alle hestene som var med i deres løp.
- Stiftelsen *Norsk Hestesenter* hadde Nasjonalt hesteregister, som ble opprettet i 2017. Dette skulle holde styr på hestene i Norge for Mattilsynet.
- Dette hesteregisteret kunne vi også søke i, men søket lå av en eller annen grunn på rikstoto.no.
- I tillegg hadde DNT en «sportsbase» som inneholdt informasjon om hester og løp.
- Vi regnet jo også med at *Mattilsynet* måtte ha en oversikt over hester, ett eller annet sted.

For å se om dette var et systematisk problem, måtte vi finne både livslengden og de sportslige resultatene til hver hest.

Da kunne vi sjekke om det var et tydelig mønster i at hestene som ikke presterte, døde tidligere.

Etter en del research forsto vi at de viktigste registrene ville være:

- Nasjonalt hesteregister er det sentrale registeret av hester i Norge. Eie av Mattilsynet, men satt ut til den private stiftelsen Norsk Hestesenter.
- Sportsorganisasjonen DNTs database over alle travløp.

For oss var det viktig ikke å låse oss kun til hypotesen om at hester som ikke presterer, dør unge. Fikk vi tilgang til dataene, var det en rekke interessante ting vi kunne sjekke journalistisk, selv om idéen om hester som blir avlivet på grunn av sportslige prestasjoner ikke stemte.

Metode 2: Skrape eller spørre?

Både heste- og sportsregisteret lå åpent på internett og var søkbare. Foreløpige tester viste at det var mulig å hente ned all nødvendig data ved å skrape nettsidene.

Dette ville imidlertid ikke bare være tidkrevende, men også ugunstig, siden vi antok at den underliggende databasen inneholdt mer informasjon enn det som var synlig på nettsidene.

Vi valgte derfor å ta kontakt med DNT og be om et uttrekk av flere felter i sportsbasen de siste 15 årene. Ut fra disse feltene var det mulig å gjøre mange interessante analyser som ville kunne bli gode saker.

Metode 3: Få tilgang med bakgrunn i presseetikken

Hypotesen vår var at «hester blir avlivet hvis de presterer dårlig i løp». Derfor ventet vi med å hente data fra Nasjonalt hesteregister. Uten å vite hvilke hester som gjorde det dårlig på løpsbanen, ville vi ikke vite hvilke hester det var relevant å kjenne dødsalderen til.

Men da vi tok kontakt med DNT, viste det seg at bildet kunne være enda enklere. DNT er nemlig, i tillegg til å være sportsorganisasjon, såkalt *stambokfører* for kald- og varmblodstraverne. Det er disse to hesterasene som går travløp i Norge. Og som stambokfører skal alle travhester bli registrert hos dem, inkludert fødsels- og dødsdato.

Det er disse dataene som ligger til grunn for Nasjonalt hesteregister, fikk vi vite.

Dermed måtte vi få tak i disse dataene.

Det var DNT i utgangspunktet positive til, men det lå noen hindre i veien:

Sportsbasen er DNTs «gull». Den inneholder verdifulle data for sporten og spillet, i tillegg til sensitive opplysninger om både personer og hester. For DNT var det avgjørende å sikre at dataene ikke ble brukt til kommersielle tjenester eller videreformidlet.

I tillegg var de bekymret for å bryte EUs personvernforordning (GDPR) ved å gi oss dataene.

Vi ble derfor tilsendt et forslag til en «samarbeidsavtale». Her ble det lagt føringer om hvor lenge vi kunne beholde dataene, og at bruken av dataene skulle godkjennes av DNT.

Aftenposten inngår ikke samarbeidsavtaler med kildene sine, og spesielt ikke med disse premissene.

Vi satte derfor av god tid til å forklare hvordan vi jobber, og hvordan deres bekymringer er ivaretatt av de reglene vi allerede følger.

- Dataene skulle kun brukes til journalistiske enkeltsaker, og ikke i utvikling av kommersielle tjenester. Vi viste til 3.3 i VVP om klargjøring av premisser som en trygghet for at vi ville være bundet til det løftet.
- Vi kunne også vise til 3.4 og 3.6 i VVP, om kildevernet og upublisert materiale, for å vise at vi ikke ville dele materialet med andre. (Med spesifiserte unntak for samarbeidsaviser, for eksempel, hvor vi ville kunne måtte vise underlagsmaterialet til en redaktør.)
- Vi kunne også vise til §3 i personopplysningsloven, som gir pressen en del utvidede rettigheter når det kommer til lagring og behandling av personopplysninger.

Denne gjennomgangen var nyttig for begge parter. Den hjalp oss å tydeliggjøre premissene for arbeidet vårt, og den ga DNT trygghet om at deres ansvar for personvern og kommersielle interesser var ivaretatt.

Et annet argument som talte for å få et «ja», var at dette var data som i stor grad allerede lå åpent på internett, i deres egen sportsbase.

Den 30. juni 2023 fikk vi tommel opp for å få utlevert dataene vi ønsket oss.

Metode 4: Snakke med fagpersonene

Datasett kan ta mange former. Det var derfor viktig for oss å få dataene i et format som gjorde oss i stand til å gjøre alle analysene vi ville. Spesielt siden vi ville holde mulighetene åpne til å utforske forskjellige hypoteser. Det var viktig å få et så bredt datasett som mulig å jobbe med.

Nøkkelen her var å få et møte med tekniske fagpersoner fra start. Allerede en uke etter klarsignalet om å få utlevert dataene, fikk vi et møte mellom vår datajournalist og leder for IT- og digitaliseringsstrategi i DNT, Knut Jakob Larsen. Sammen med kommunikasjonssjef Marius Lundstein fikk vi en helt nødvendig innføring i både «hest for dummies» og i datasettet.

Veggene på DNTs kontorer på Bjerke er fylt av gamle, blå bøker. Dette er de originale stambøkene for travhestene, som strekker seg tilbake til 1700-tallet. Organisasjonen virker tydelig stolt over hvor god oversikt de har over slektene. Gode gener er viktig for en god travhest.

Det er disse dataene som i 1983 ble digitalisert, og har siden da blitt ført digitalt.

Systemet ble opprinnelig utviklet av den svenske travorganisasjonen. Derfor har alle kolonnene i databasen svenske navn, ofte forkortelser. Kombinert med at det var fagtermer i en relativt ukjent verden for oss uinvidde, ble det fort kryptisk.

Det var derfor svært nyttig å bli tålmodig forklart hvorfor KON_KOD (kode for kjønn) hadde fem verdier, for eksempel. Om du lurer: de fem kjønnene er hingst, hoppe, klapphingst (hvor én testikkel har falt ned), urhingst (hvor ingen testikler har falt ned) og vallak (en kastret hingst).

Det kunne visst også opptre noen esler og muldyr i de gamle datasettene. Disse visste man nemlig ikke helt hvor man skulle registrere. Første gang et esel ble gravid, gikk hele databasen ned, fordi eslers drektighet varer en måned lenger enn hestenes, sies det.

Sammen ble vi enige om hvilke deler av databasen vi trengte å få uttrekk av, og hvilke som burde utelates av personvern hensyn. Det er for eksempel mulig å miste travlisensen på grunn av helseutfordringer. Dette er personsensitive opplysninger som vi ikke hadde behov for på individnivå.

En uke etter, fikk vi beskjed om at dataene var sendt i posten på en minnepinne. Forventningsfulle og spente gikk vi i skytteltrafikk til postrommet i Akersgaten. Men det varte og rakk, og til slutt hadde det gått en måned uten noe post fra DNT.

Det viste seg at en gammel adresse i en e-postsignatur hadde ført til at minnepinnen var sendt til Aftenpostens gamle adresse i Postgirobygget, og hadde kommet tilbake til DNT midt i sommerferien.

Da vi til slutt fikk dataene personlig overlevert i resepsjonen, oppdaget vi imidlertid at all informasjon om personer, altså eiere, kusker, trenere, etc. manglet i datasettet. Dette var jo noe begrensende. Da ble det et nytt møte på Bjerkebanen for å få dette på plass.

Metode 5: Levealderanalyse

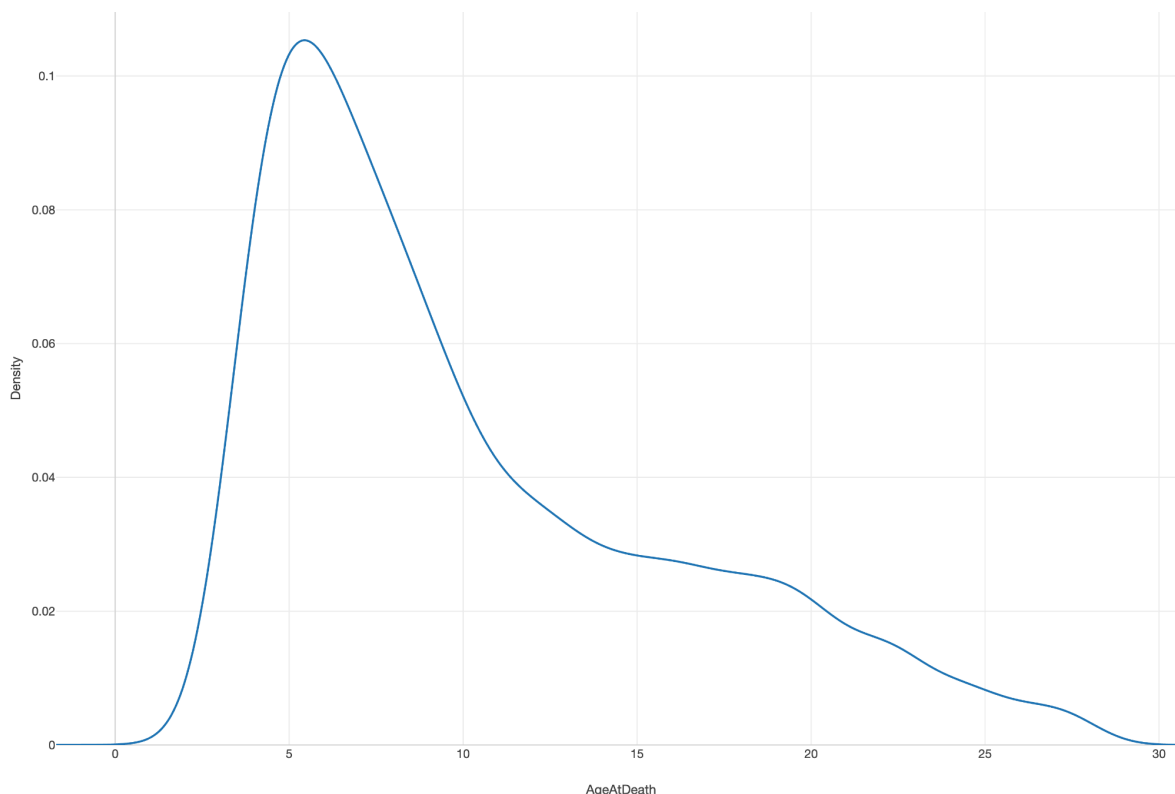
Til slutt fikk vi imidlertid alle dataene vi trengte om:

- 73.106 hester
- 214.280 personer
- 22.854 lisensinnehavere
- 313.222 eierskapsendringer
- 2.543.920 løpstarter i 408.169 løp
- 106.015 sprang (parringer)
- 343.502 adresser

Det første vi lurte på var hvor gamle travhestene ble. Det ville kunne gi oss et svar på hvorvidt travhestene som ikke presterte, døde før dette. Og denne analysen skulle vise seg å bli bærende for saken.

De første tallene vi hentet ut, var for hester som var født mellom 1983 og 1993. Altså hester som alle ville være over 30 år i dag, og sannsynligvis døde. Hvor gamle hadde disse blitt?

Grafen vi fikk tilbake (en densitetskurve over levealderen) forsto vi ganske lite av, for å være ærlig. Vi hadde forventet en viss grad av dødelighet i det første leveåret, og så relativt lav dødelighet frem til hestene ble gamle, slik som med mennesker. Det vi i stedet fant, var en stor dødelighet i fem-seks-årsalderen.

Hva er det som gjør at hestene dør i så stor grad i denne alderen? Eller er det vi som har misforstått eller regnet feil?

Metode 6: Få forklart at de rare tallene kanskje ikke er så rare likevel

Vi tok kontakt med DNT med akkurat disse spørsmålene, og fikk da vår første telefonsamtale med sjefveterinær Anne Wangen.

Wangen kunne fortelle at det nok ikke var rart med en dødelighetstopp i seksårsalderen. Dette var en alder hvor man gjør opp status noen ganger, om dette er en hest som passer i travsporten.

I fem-seks-årsalderen gjorde mange eiere opp status for hesten, forklarte hun. På spørsmål om dette dreier seg om avlaving, heller enn noe naturlig i livsløpet, var svaret nei, det trodde hun dessverre ikke.

Hun forklarer også at dette ikke er en kynisk avgjørelse uten kjærlighet for dyret. Tvert imot er travhestene avlet frem for å trene, og et liv uten løp og trening er for mange hester ikke et godt liv. På den måten kan avlaving være det beste. En død hest lider ikke.

Metode 7: Definér et graveprosjekt

At så mange unge hester blir avlivet, at karrierestarten syntes være den vanligste alderen å dø, ble ganske raskt det åpenbare sentrale å ta tak i.

Kunne vi faktisk dokumentere dette? Og ikke minst: Hvorfor var det slik?

En drøy uke etter første intervju med Anne Wangen, hadde vi oppstartsmøte med gravesjef for å definere prosjektet. Hvilke hypoteser var det fornuftig å prioritere, hvem var det fornuftig å snakke med og hvilke interne ressurser trengte vi?

Metode 8: Research og kildejakt

Ingen i teamet hadde på forhånd noe kjennskap til travmiljøet.

Så hva gjør du da?

Jo, vi måtte raskest mulig komme oss ut av redaksjonslokalene i Akersgaten for å møte folk som kjente til travsporten. Og på den måten vise respekt og ta et ukjent miljø på alvor.

Vi startet på Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU). Dyresykehuset på Ås behandlet skadede travhester fra hele landet. Vi møtte to veterinærer og fikk avgjørende kunnskap om travhesters fysiske og mentale helse. Kunnskapen kunne vi ta med oss videre i arbeidet. Vi ble også her fortalt at «travhester som ikke presterer, blir ofte avlivet. Enten fordi de fysisk ikke er skikket til å løpe fort nok, eller er skadet».

I starten var vi ute på flere reportasjeturer med DNT. Som da vi var på lunsjtrav på Bjerkebanen og «bli-kjent-med-travsporten-kurs» på Biri travbane. I flere måneder var vi rundt og ble kjent med folk og sport. Vi fikk mer innsikt, flere kontakter og vi opplevde DNT som åpne og imøtekommende.

Vi har jobbet med fagpersoner som bærende kilder. Vi har ønsket en så faktabasert og god debatt som mulig. Derfor har vi unngått de ytterliggående stemmene, som for eksempel dyreaktivistene.

Metode 9: Kartlegging av eiere

For å komme nærmere sakens kjerne, gjorde vi også en del analyser av hesteeierne i datasettet. Dette ga oss for eksempel svar på hvem som hadde mange hester som ble avlivet i ung alder, og kunne være fornuftige for oss å snakke med.

Vi så også på eiere som hadde vært aktive, men som hadde gitt seg i relativt ung alder. Da med henblikk på å komme i kontakt med «avhoppere» som kunne være mer frittalende.

Metode 10: Tallfeste sportens påvirkning på levealderen

Travhester er avlet frem for å trene og konkurrere i løp. Allerede i to-årsalderen får de sin første smakebit på hva livet som travhest innebærer. I såkalte mønstringsløp skal unghestene forsiktig tilvennes løp. Målet er ikke å trave raskest, men jevnest. Et godkjent mønstringsløp premieres med 5000 kroner.

Året etter, når de er 3 år, begynner alvoret for fullt. Da kjemper de aller beste hestene om nærmere 1 million kroner i premie. På Bjerkebanen er de beste treåringene med i klassikeren Norsk Travkriterium.

Derfor begynte vi å se på hestene fra 3-årsalderen.

Da oppdaget vi noe rart.

For da vi begynte å se på levealderen til hester uten løp, fantes de ikke. Alle hestene i databasen hadde minst ett løp.

Men så vi på databasen over eierskifter for hester, fant vi mange ID'er for hester som det ikke fantes informasjon om. Kunne dette være de startløse hestene?

Vi sendte et uttrekk over ID'ene vi fant eierskifter på, men ingen annen informasjon om, til DNT. Etter en stund fikk vi et nytt uttrekk av datasettet vårt.

Denne gang med 107.567 ekstra hester. Hestene som aldri nådde startstreken.

Vi undersøkte andelen hester som døde mellom 3-5 år, siden hester først kan begynne å konkurrere når de er tre år gamle. Her fant vi:

- **53 prosent høyere** dødelighet for hestene som aldri kom til start i et løp.
- Nesten **tre ganger så høy** dødelighet for hestene som kom til start, men aldri vant penger.

Metode 11: Å jobbe med mørketall

I den første utregningen vår – levealder på hester født mellom 1983 og 1993 – så vi at det var unaturlig mange hester som fremdeles var i live. Vi hørte også fra samtlige ekspertkilder at ingen egentlig vet hvor mange hester som lever i Norge.

I dag er det et lovkrav at alle hester som dør, skal registreres døde innen 30 dager. Likevel er det mange hester som aldri blir registrert som døde, og enda flere var det trolig på 80- og 90-tallet.

Med andre ord er det mørketall i datasettet vårt. Derfor ble det viktig for oss å finne ut hvor store mørketallene var. Og om tallene vi hadde er representative også for hestene som aldri blir registrert døde.

Det første vi gjorde var å endre regnemethoden. I stedet for å se på hestene ut fra fødselsdato, så vi på dem ut fra registrert dødsdato. Ved å se på dødsfallene kunne vi bruke tall av nyere dato uten å forfordele yngre hester.

Vi gjorde også en del analyser av materialet for å forsøke å finne svar på hvor store mørketallene var, og hvorvidt det var sannsynlig at tallene så annerledes ut.

Disse analysene viste at mørketallene ikke var store nok til å kunne endre konklusjonene våre. Videre viste de at det ikke var noe som tyder på at hestene levde et langt liv uten å bli registrert døde.

Vi vurderte det likevel som viktig å være åpne om at tallgrunnlaget ikke var komplett, og publiserte derfor en egen sak om hvordan vi hadde jobbet med å analysere mørketallene sammen med første hovedsak.

Metode 12: Finne andre tallkilder

Men vi ville jo gjerne kunne sette to streker under svaret. Var det andre kilder til tall vi kunne benytte oss av?

I Sverige var det gjort noe forskning på levealderen til hester, basert på data fra forsikringsselskapene. Vi tok derfor tidlig kontakt med Agria og Gjensidige, som er de to største forsikringsselskapene for hester i Norge. Ingen av dem hadde gode tall å gi oss. Det var rett og slett for få hester som døde av årsaker som ga rett til livsforsikring.

Fra vår kontakt med forskningsmiljøene visste vi at det heller ikke der var gjort noen store kvantitative undersøkelser av levealderen til hester her til lands.

Vi forsøkte å få svar gjennom veterinærer, men ei heller der eksisterer det noe helhetlig system som kan fange opp avlivinger på individnivå.

Vi fortsatte å lete etter svar. Kunne vi for eksempel sende ut en spørreundersøkelse til alle eiere med hester som sto oppført som i live i systemet, og høre om hesten faktisk levde?

Utfordringen var at vi ikke hadde telefonnummer eller e-postadresser til eierne, kun postadresser. Kunne vi regne med at rundt tusen eiere skulle finne veien fra et brev i postkassen til et spørreskjema på internett? Neppe.

Vi vurderte også Digipost, som ville latt oss sende brev digitalt, basert på informasjon vi hadde i datasettet. Men også her ville vi vært avhengig av at eierne fant veien fra PDF-brevet i Digipost-innboksen til vår enquete et sted på internett.

Da vi i tillegg måtte få et representativt utvalg eiere til å finne den litt kronglete veien, og Digipost kun er én tilbyder av digitale postkasser, valgte vi å gå bort fra dét sporet.

Vi tok ut en oversikt over eiere med flest hester som hadde en lang periode uten aktivitet, og vurderte å sjekke hvordan det hadde gått med disse hestene, som en stikkprøve. Men den innledende researchen avdekket at det i stor grad ofte var personlige forhold som var årsaken til at hestene ikke hadde aktivitet. Vi la derfor også denne ballen død.

Vi fikk også noen uttrekk fra Nasjonalt hesteregister, gjennom Mattilsynet. Disse viste svært liten forskjell i antallet hester som var registrert, mot hva vi allerede hadde. Dette var naturlig, siden de fleste kald- og varmblodstraverne blir registrert hos DNT, som deretter sender informasjonen videre til hesteregisteret.

Uttrekket skulle likevel komme til nytte senere.

Metode 13: Å tilnærme seg et lukket miljø med mange bindinger

En sentral leder i travmiljøet fortalte at «avlivning av unge travhester har vært et sårt punkt for travsporten i mange år».

Dette merket vi raskt under vårt arbeid.

Å skrive om hvor bra hestene ble behandlet, var vi hjertelig velkomne til å gjøre. Men da vi nevnte temaet avlivning, lukket (stall)dører seg.

Vårt inntrykk er at manglende åpenhet om et vanskelig tema skyldes sterke bindinger i miljøet. «Alle kjenner alle» og vi oppdaget en del dobbeltroller.

I arbeidet med å få være til stede under en avlivning, henvendte vi oss til et titalls veterinærer. Nesten samtlige var avisende.

En veterinær mente at det knapt fantes avlivning i hestesporten. Vedkommende drev egen dyreklinikk, var eier av travhester og samboer med en som eide og trente travhester.

En annen veterinær mente «ingen mennesker har godt av å se en hest bli avlivet».

Metode 14: Ikke ring på en mandag hvis du ikke må

Tålmodighet ble raskt et stikkord. Ikke å mase ble et annet.

Hvis du føler at noe er på gang, så kan det være lurt å la kilden jobbe i fred og ro. Da gir du inntrykk av at du stoler på kilden og avtalen går som regel i orden. Men må du ringe om en vanskelig sak, så ikke gjør det på en mandag hvis du må. Fredag er den beste dagen. Rett før helgen er velviljen litt bedre enn i de andre ukedagene.

I Kristiansand dyrepark brukte vi nesten et halvt år på å få til en avtale.

I Stavanger brukte vi enda litt lenger.

Men begge avtalene til hovedcasene var i boks - begge på en fredag.

Hovedcase 1: Kristiansand Dyrepark

Ønsket til Aftenposten ble tidlig skissert for dyrepasser i Kristiansand Dyrepark. Hans-Petter Westnes ble vår kontaktperson.

Vi ønsket at journalist og fotograf skulle være til stede under avlivningen av en travhest.

Utfordringen var at dyrepasseren også ble en slags mellommann. Westnes måtte formidle Aftenpostens ønske til hesteeiere. I starten var det mange hesteeiere som vegret seg mot å være med. De var usikre på vinklingen av reportasjen og ønsket ikke bilde av hesten offentliggjort.

Vi sendte en e-post til dyrepasseren og skrev ned 3 punkter som kunne leses opp som en forespørsel til hesteeierne:

- Aftenposten har i flere måneder jobbet med å se på livsløpet til travhester.
- Vi ønsker å være med på en avliving, som en naturlig del av dette løpet.
- Tar veldig gjerne en uforpliktende prat.

Kommunikasjonen mellom Aftenposten og dyrepasseren gikk fra korte telefonsamtaler til enda kortere e-poster. Da vi fikk et endelig ja fra en hesteeier, var beskjednen på e-post fra dyrepasseren følgende:

«Onsdag klokken 08.00.»

Med avtalen fulgte også noen betingelser. Navnet til hesteeieren skulle ikke brukes i reportasjen, heller ikke noe bilde av vedkommende. Eieren forklarte at det skyldtes frykt for negative reaksjoner fra dyreaktivistene.

Vi tok selvsagt hensyn til disse ønskene.

Flere av de sterkeste bildene fra avlivingen, har vi også valgt ikke å publisere.

Hovedcase 2: Forus hesteklinikk

For snart 30 år siden var han med på å starte Forus Hesteklinikk i Stavanger. Vi hadde flere samtaler med erfarne og uredde André Løkken. Veterinæren brukte god tid før vi kunne være med på en avliving i Stavanger.

Hesteeier Monica Refsland, ble gjennom veterinær Løkken, en viktig åpen kilde. Hun fortalte Aftenposten om hvorfor hun valgte å avlive travhesten. Hun ga oss et innblikk i hvilke dilemmaer hesteeiere står overfor når hesten skal dø.

Hesten, Thai Poseidon, var også et godt eksempel på en hest som hadde en god karriere etter femårsalderen da det var vanligst å avlive travhester.

For Aftenposten var det viktig å sørge for at denne kilden ble godt ivaretatt. Før publisering hadde vi en tydelig samtale om hvilke funn saken ville ta opp, og hvilke andre caser som ville være med. Hun fikk også lese hele den delen av saken som omhandlet henne og hesten før publisering.

Avlivingen ble gjort av veterinær André Løkken.

En visuell historie

Fotojournalistikken har vært en integrert del av arbeidet med denne saken. Og når den digitale saken skulle utformes, startet det hele i bildeutvalget. Både tekst, design og utvikling er utformet med basis i bildene.

Digitalversjonen av hovedsaken er også designet for å gi best mulig plass til bildene.

Spesielt i denne saken har det vært viktig med foto som kan dokumentere noe som foregår i svært lukkede rom. Det har også vært viktig med en visuell dokumentasjon som kan fortelle mer enn bare tallene og det rent faktuelle.

Motstand etter publisering

Reaksjonene har vært mange og engasjementet enormt stort. Mye skyldes at dette graveprosjektet ikke handler om enkeltpersoner, men omfatter et helt miljø. Over 15.000 personer er medlemmer i DNT, som organiserer travsporten. Og store penger står på spill når det gjelder trav. Totalomsetningen til Norsk Rikstoto er på over 3 milliarder kroner. Interessene og følelsene er store.

Aftenpostens journalister har mottatt over 100 e-poster i denne saken. Mange har også ringt. 80 prosent av disse er positive til graveprosjektet, der mange kommer med tips.

Også enkelte i travmiljøet takker Aftenposten for at dette temaet tas opp.

Flertallet i travmiljøet er imidlertid kritiske til Aftenpostens graveprosjekt.

Allerede før hovedsaken var publisert, ga sjefsveterinæren i DNT et intervju til fagbladet Trav og Galopp-Nytt. Uttalelsene baserte Anne Wangen på en egenannonsedagen i forveien med tittelen «Hestedøden».

– Førsteintrykket av denne artikkelen er at vi nærmest driver systematisk nedslakting av våre 5-åringer, sa hun i artikkelen.

Wangen har, sammen med generalsekretær i DNT, Svein Morten Buer, skrevet et motsvar til Aftenpostens graveprosjekt på vegne av travsporten.

De reagerer spesielt på tre ting:

- Datagrunnlaget som Aftenposten har bygget sine beregninger på, er svært tynt og bygger på tilfeldige registreringer i vår database.
- Beregningene på dødelighet etter at travhestene har avsluttet karrieren, er basert på antagelser.
- Aftenposten har unnlatt å hente ut data fra Nasjonalt Hesteregister. Dette ville åpenbart gitt et annet bilde over årstallet for høyest dødelighet.

Alle disse punktene er etter Aftenpostens mening feil. Vi har gjort en systematisk analyse av 25.000 registrerte dødsfall. Vi har ikke brukt antakelser i disse tallene. Og vi sitter på data fra Nasjonalt hesteregister.

Dette har vi svart DNT på i Trav- og Galopp-Nytt, Trav365.no og i Aftenposten.

Kunne tallene våre være feil?

Men i forlengelsen av kritikken var et spørsmål: «Viste Nasjonalt hesteregister noe annet enn våre tall?» Dette var et litt overraskende spørsmål for oss, all den tid vi trodde alle hester som ble registrert døde, ble registrert døde i begge registrene.

Nå viste det seg imidlertid at enkelte hester *kunne* være registrert som døde i Nasjonalt hesteregister, men ikke hos DNT.

Da måtte eierne ha valgt kun å melde fra til Hesteregistreret, og ikke DNT. De måtte også ha unnlatt å sende inn hestens ID-kort, slik man er pålagt å gjøre.

Vi visste, ut fra uttrekket vi hadde fått fra Mattilsynet, at dette ikke kunne utgjøre spesielt mange hester. Antallet hester i uttrekket fra Hesteregistreret og antallet hester vi hadde i vårt datasett, var omtrent likt.

Men var forskjellene likevel store nok til å endre saken vår?

Vi gikk tilbake og studerte uttrekket vi hadde fått igjen. Det vi fant, var tall som ikke stemte i det hele tatt med våre tall.

Uttrekket viste døde hester etter levealder. Men vi hadde mange flere døde hester under ti år enn hva Mattilsynet hadde. Til gjengjeld hadde uttrekket fra Mattilsynet mange flere døde hester i alderen 10-20 år.

Dersom Mattilsynets tall skulle stemme, måtte det være omtrent dobbelt så mange døde hester som hva vi hadde i vårt datasett. Disse hestene måtte også alle bli begravd privat, siden vi jo visste hvor mange som ble sendt til slakt eller destrusering. Det virket smått utrolig.

Men vi var likevel nødt til å få det brakt på det rene før vi kunne fortsette publiseringsløpet.

Vi ba umiddelbart Mattilsynet sjekke sitt uttrekk og ventet (mildt sagt) i spenning på resultatet. Det hjalp ikke at dette kom i en helg og mens nesten hele teamet var på et seminar i London.

På tirsdag etter publiseringen kom imidlertid svaret vi håpet på: Tallene våre stemte. Mattilsynet hadde byttet om på kategoriene «0-10 år» og «10-20 år» i sitt uttrekk.

I tillegg kunne de levere et nytt uttrekk med ett-års-kategorier for både kald- og varmblodstravere og andre hesteraser.

Dette ga oss den andre blanke nyheten i løpet: Unge travhester har dobbelt så høy dødelighet som andre hesteraser.

Konsekvenser

- Stortingsrepresentant Ingvild Wetrhus Thorsvik har levert skriftlig spørsmål fra Stortinget til landbruksminister Geir Pollestad, om hvilke grep statsråden vil ta for å endre praksisen med å avlive travhester så tidlig i livet.
- Pollestad aviser i svaret til Wetrhus Thorvik å gjøre noe med regelverket. Han mener avlivningen av hest er noe eierne og sporten må ta tak i.
- Venstre og Wetrhus Thorsvik sier de kommer til å ta saken videre til arbeidet med dyrevelferdsmeldingen.
- Allerede før publisering, men etter at Aftenposten begynte å jobbe med saken, startet DNT arbeidet «Travhesten – en aktiv og holdbar løpshest» i alle fora i organisasjonen, inkludert aktuelle komiteer, Landsråd, dialogmøter med samarbeidende organisasjoner og forbundenes travkonferanser.
- DNT har hentet inn 26 høringssvar i forbindelse med dette prosjektet.
- DNT har etter publisering bestemt å endre måten løp skrives ut på, for å minske presset på de yngste hestene. Herunder flere breddeløpsdager og at man tar i bruk verktøy for å skrive ut løp på en annen måte.
- Et høyt premiært unghestløp er flyttet fra våren til høsten, for å gi hestene mer tid til å utvikle og forberede seg for oppgaven.
- Styret i DNT har vedtatt å vurdere hvordan de kan flate ut premieringen tidlig i hestens karriere og flytte disse midlene til noe senere. Hvordan dette eventuelt skal gjøres, vil det bli utarbeidet et forslag til i første halvår av 2025.
- Det er også vedtatt en langsiktig plan om videre kompetanseutvikling og bevisstgjøring innenfor hestehold, som følge av «en aktiv og varig løpshest».
- Tematikken har vært oppe i flere av DNTs styremøter, etter at vi begynte å jobbe med saken.
- Travhestens holdbarhet og dens liv etter endt løpskarriere er et «sentralt fokusområde» i DNTs strategiplan for 2025.
- Sakene har utløst en stor debatt blant lesere og i miljøet, både i Aftenpostens egne flater, i andre medier og i sosiale medier.
- Vi tror hestene vil leve lenger som følge av Aftenpostens dekning.

Artikkelliste

Hestedøden, 28.11.2024:

<https://www.aftenposten.no/norge/i/25o29B/normalt-kan-hest-leve-til-de-er-30-aar-men-hos-travhester-er-den-vanligste-alderen-aa-avlive-fem-aar>

Slik har Aftenposten jobbet med «Hestedøden», 28.11.2024:

<https://www.aftenposten.no/norge/i/qP3G0m/travhester-lever-bare-fem-aar-slik-har-aftenposten-jobbet>

Her får travsjefen se dødstallene: – Ikke god nok grunn til å avlive hestene, 29.11.2024:

<https://www.aftenposten.no/norge/i/5EopLz/her-faar-travsjefen-se-doedstallene-ikke-god-nok-grunn-til-aa-avlive-hestene>

Nye tall: Dobbelt så høy dødelighet hos unge travhester, 13.12.2024:

<https://www.aftenposten.no/norge/i/dRj1JJ/nye-tall-dobbelt-saa-hoey-doedelighet-hos-unge-travhester>

Stortingspolitiker krever svar om hestedøden: – Jeg håper han vil rydde opp, 24.12.2024:

<https://www.aftenposten.no/norge/i/jQpLb9/stortingspolitiker-krever-svar-om-hestedoen-jeg-haaper-han-vil-rydde-opp>

Kritisk etter avsløringer om hestedøden: – De bryter sine egne etiske regler, 16.12.2024:

<https://www.aftenposten.no/norge/i/xmVvEj/kritisk-etter-avsloeringer-om-hestedoeden-de-bryter-sine-egne-etiske-regler>

Pilene peker nedover. Skal sporten overleve, må flere gjøre som disse, 19.12.2024:

<https://www.aftenposten.no/okonomi/i/eMyPVg/norsk-rikstoto-taper-omsetning-konsekvensen-er-oekonomisk-krise-i-travsporten>

Debatt

Misvisende om hestens levealder, 30.11.2024:

<https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/dRj56w/misvisende-om-hestens-levealder>

Feilaktige påstander om arbeidet til Aftenposten i saken om hestedøden, 05.12.2024:

<https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/dRjkBJ/feilaktige-paastander-om-arbeidet-til-aftenposten-i-saken-om-hestedoeden>

En uverdigg død for norske travhester, 06.12.2024:

<https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/73yR5W/hestedoed-om-travmiljoet-faktisk-tok-problemstillingene-paa-alvor-ville-sporten-vaert-avviklet>

Vi blir opprørt over hesters skjebne. Hva med landbrukets produksjonsdyr?,
09.12.2024:

<https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/vg8ke5/vi-bli-oppoert-over-hesters-skjebne-hva-med-landbrukets-produksjonsdyr>